

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НАЦБАНКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ДРУГОГО РІВНЯ В УКРАЇНІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу, групи 472

заочної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Попюк Мар'яна Віталіївна _____

Керівник:

професор кафедри фінансів і кредиту

Островська Наталя Степанівна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри

протокол № ____ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ проф. Нікіфоров П.О.

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Попюк М.В. Вплив облікової ставки Нацбанку на діяльність банків другого рівня в Україні. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У бакалаврській роботі розглядаються теоретичні основи монетарної політики НБУ, з'ясовується роль облікової ставки як монетарного інструменту; здійснено аналіз динамічних змін облікової ставки як основного монетарного інструменту; проаналізовано вплив облікової ставки НБУ на діяльність банківських установ; запропоновано використання регулятором ефективних монетарних інструментів і заходів для забезпечення безперебійного функціонування банківської системи.

Ключові слова: центральний банк; монетарна політика; процентна ставка; монетарні інструменти; інфляційне таргетування.

ABSTRACT

Popiuk M.V. Influence of the National Bank discount rate on the activity of second-tier banks in Ukraine. Manuscript. Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The bachelor's thesis examines the theoretical foundations of the NBU's monetary policy, clarifies the role of the discount rate as a monetary instrument; analyzes the dynamic changes in the discount rate as the main monetary instrument; analyzes the impact of the NBU's discount rate on the activities of banking institutions; proposes the use of effective monetary instruments and measures by the regulator to ensure the smooth functioning of the banking system.

Keywords: central bank; monetary policy; interest rate; monetary instruments; inflation targeting; inflation targeting.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ М.В. Попюк

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ДРУГОГО РІВНЯ	8
1.1. Суть та значення облікової ставки Національного банку України	8
1.2. Особливості застосування облікової ставки НБУ як інструмента управління діяльністю банків	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ДРУГОГО РІВНЯ за 2019 – 2023 роки	20
2.1. Вплив облікової ставки Національного банку України на депозитні операції банків	20
2.2. Аналіз впливу облікової ставки НБУ на банківські кредити	30
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	36
3.1. Підвищення ефективності депозитних та кредитних операцій як основа вдосконалення процентної політики банку	36
3.2. Вплив монетарної політики на фінансове оздоровлення банків в умовах воєнного стану	43
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Для ефективного функціонування всієї банківської системи та фінансового оздоровлення банків важливо, за необхідності, розробити та реалізувати певну грошово-кредитну (монетарну) політику.

Позитивний вплив монетарної політики на розвиток як банківської системи загалом, так і окремих банківських установ зокрема визначає ефективність самої економіки.

В Україні головним суб'єктом монетарної політики є Національний банк України (НБУ). Він несе відповідальність перед суспільством за стан монетарного сектора та за вплив цієї монетарної політики на розвиток економіки та компаній.

Цілями, на які найчастіше спрямована монетарна політика, є такі змінні грошового ринку: пропозиція грошей (грошова маса), процентна ставка, швидкість обігу грошей, валютний курс тощо.

Монетарна політика в широкому розумінні спрямована на боротьбу з інфляцією та безробіттям і на досягнення стабільного економічного зростання шляхом регулювання грошової маси, кредиту та процентних ставок. У більш вузькому розумінні монетарна політика служить боротьбі з кризовими явищами як в економіці загалом, так і в банківському секторі зокрема.

За допомогою інструментів монетарної політики НБУ має змогу стимулювати фінансове оздоровлення банків, стабільний розвиток банківської системи та економічне зростання країни в цілому. Завдяки інструментам монетарної політики НБУ створює загальне відчуття макроекономічної стабільності та передбачуваності серед економічних суб'єктів (тобто всіх учасників економічного життя – людей, компаній тощо) у довгостроковій перспективі, що створює міцну основу для стійкого економічного розвитку. Найважливішим інструментом монетарної політики є облікова ставка НБУ.

Державне регулювання фінансового оздоровлення банків у цих умовах є одним із найважливіших напрямів діяльності держави щодо забезпечення стабільності та стійкості банківської системи країни. Тому держава також висуває вимоги до банківських установ за допомогою грошових і немонетарних інструментів впливу з метою надання їм фінансової підтримки та реструктуризації в разі необхідності.

За таких умов використання облікової ставки НБУ у діяльності банківських установ набуває більшого значення.

Теоретичні та практичні аспекти використання монетарних інструментів у банківській справі розглядалися у працях О. Дзюблюка [11], М.І. Крупка [7], А. Ю. Матвійчук [20], В. В. Селіверстова [30] та інші науковці, які достатньо ґрунтовно проаналізували суть монетарної політики, її основні інструменти та наслідки її впливу на діяльність банківської системи.

При цьому основна увага в їхніх працях була приділена проблемам використання монетарної політики в регулюванні діяльності банківського сектора в цілому. Враховуючи важливість запобігання неплатоспроможності окремих банків, питання щодо конкретних заходів НБУ щодо діяльності банківських установ шляхом використання інструментів монетарної політики, особливо враховуючи нестабільність та поточну економічну кризу, пов'язану з коронакризою та війною, потребують підлягає більш глибокого вивчення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування суті облікової ставки НБУ як інструменту регулювання діяльності банків, оцінка сучасного стану використання цього інструменту у вітчизняних банках та представлення заходів щодо його вдосконалення.

Завдання дослідження, які були поставлені та вирішені для досягнення мети роботи:

1. Розглянути суть та роль облікової ставки НБУ.
2. Здійснити оцінку економічного змісту облікової ставки Національного банку України.

3. Проаналізувати вплив облікової ставки НБУ на діяльність банківських установ.

4. Окреслити особливості облікової політики НБУ в умовах воєнного стану.

5. Запропонувати перспективи монетарної політики НБУ у сучасних умовах.

Об'єкт дослідження виступає банківська система України.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі функціонування банківської системи України.

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі методи дослідження: діалектичний метод, аналізу та синтезу, метод порівняльного аналізу; системний метод – для дослідження механізму реалізації монетарної політики банку; узагальнень та наукової абстракції – для розкриття змісту понять; графічний і табличний методи – для подання результатів дослідження.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи складають законодавчі та нормативно-правові акти з питань реалізації монетарної політики НБУ, практики функціонування банківської системи України, зведені статистичні матеріали Національного банку України, офіційні сайти НБУ та інших банків, вітчизняна і зарубіжна література, періодичні видання, інтернет-ресурси.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 57 сторінок, у тому числі список використаних джерел з 43 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ДРУГОГО РІВНЯ

1.1. Суть та значення облікової ставки Національного банку України

Дослідження монетарної політики державних органів різних країн з метою регулювання діяльності банків [17, с. 31-36] дозволяє акцентувати увагу на таких моментах. Зазвичай монетарна політика та регулятивні дії обмежувалися підтримкою ліквідності банківських установ.

В основному використовувалися такі регуляторні та фінансові інструменти:

- рефінансування центральними банками країн банків другого рівня в межах наявних резервів;
- фінансування за рахунок коштів міжнародних організацій (МВФ, Група Світового банку та інші банки);
- дисконтна політика зі зниженням дисконтних ставок;
- інші заходи (інструменти страхування та гарантії).

У різних країнах центральні банки розробили широкі антикризові програми та пакети (з різним змістом). У розвинених країнах для управління діяльністю банків вдалися до політики монетарного стимулювання економік і дотримання стратегії «кількісного пом'якшення». «Центробанки відреагували на кризу наданням фінансування в іноземній і національній валютах. Стратегічні показники... контрциклічно знижувалися» [18].

Ефективними операційними інструментами цієї політики були: зниження та підтримання базових процентних ставок на низькому рівні; викуп державних та інших боргових цінних паперів на відкритих ринках.

Пріоритетом сучасної монетарної політики НБУ є досягнення та забезпечення цінової стабільності [10]. В умовах стабілізації вітчизняного банківського сектора регуляторна спрямованість заходів НБУ передусім була спрямована на підтримку ліквідності банківської системи України.

Ключовим вектором його діяльності є антикризова перебудова грошово-кредитної та валютної політики шляхом активації механізмів рефінансування, зміни резервної політики та стримування відтоку коштів за межі банківської системи шляхом варіативного використання інструментів інтервенції.

Важливість використання інструментів рефінансування для забезпечення стабільності банківської системи, сприяння відновленню кредитування економіки та контролю обмінного курсу полягає в тому, що: «основним каналом грошової маси має бути рефінансування комерційних банків, а основним регулятором має бути процентна ставка» [14, с. 44].

Основними інструментами сучасної грошово-кредитної політики НБУ є облікова ставка, обов'язкові резерви, операції репо, коридор відсоткових ставок за інструментами з постійним доступом (кошти овернайт та сертифікати овернайт), інтервенції на валютному ринку, а також купівля та продаж державних цінних паперів, операції своп. Розглянемо докладніше ті, які безпосередньо вплинули на діяльність банків протягом досліджуваного періоду. Облікова ставка є найважливішим інструментом монетарної політики.

Термін «облікова ставка» по суті означає відсоток, під який центральний банк країни фінансує банки другого рівня, які потім використовують ці гроші для кредитування.

У більш широкому розумінні облікова ставка розуміється як фінансовий механізм, який дозволяє регулювати різноманітні процеси в економіці та впливає на процеси, що відбуваються у фінансовій системі.

Отже, офіційна облікова ставка є монетарним інструментом, згідно з яким НБУ встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир вартості залучених і розміщених коштів на відповідний період: якщо НБУ її змінить, це вплине на здатність банки та їхні клієнти для отримання кредиту, що, у свою

чергу, впливає на економічне зростання, грошову масу та рівноважну процентну ставку [13]. Він одночасно є засобом реалізації монетарної політики та орієнтиром ціни грошей, а його розмір затверджується рішенням Правління НБУ [15].

Перша облікова ставка, встановлена НБУ в 1992 році, становила 30%. У часи гіперінфляції 1993-1994 років вона сягала рекордних 300%. Потім вона знизилася і не перевищувала 20%, поки знову не піднялася до 30% у 2015 році. А в 2019 році НБУ п'ять разів змінював облікову ставку, знизивши її з 18 до 13,5% [8].

До цього часу економіка переживає шок від анексії Криму, гострої фази конфлікту на сході країни, масштабного очищення банківської системи та початку пікових виплат по боргах. У 2019 році гривня зросла на 20%, а інфляція вперше за багато років була нижчою за цільовий показник і склала 4,1% [8].

Перед початком тотальної війни облікова ставка НБУ становила 6,0%. Це найнижчий рівень за всю історію його існування. На думку експертів, це мало підтримати економіку під час короно- та карантинної кризи та посилити стійкість учасників фінансового ринку до кризових явищ.

На початку червня 2022 року Нацбанк підвищив облікову ставку одразу в півтора рази – з 10% до 25%. І тепер можна зробити певні висновки про те, як цей крок НБУ вплинув на банківський сектор та економіку в цілому.

Фактично облікова ставка НБУ впливає лише на два показники. Перший показник – на яких умовах банки можуть отримати рефінансування від Нацбанку та залучати гроші вкладників. Другий показник – під який відсоток Казначейство буде випускати боргові цінні папери (наприклад, ОВДП чи військові облігації). Для банків, які отримують кредити від Нацбанку, рефінансування буде значно дорожчим, ніж раніше. У короткостроковій перспективі це призведе до скорочення банками активного (кредитного) бізнесу. Тому що навряд чи можна знайти позичальників, які візьмуть кредит під 25%. Крім того, банки можуть агресивно підвищувати процентні ставки за депозитами або поточними

рахунками, по суті, до тих самих 25%. Тобто їм буде вигідніше залучати кошти клієнтів, аніж вдаватися до рефінансування НБУ.

З кінця липня 2023 року НБУ розпочав цикл поступового пом'якшення монетарної політики на тлі тривалої позитивної динаміки зниження інфляції. Розмір облікової ставки знижувався чотири рази поспіль: з 28 липня 2023 року до 22%, з 15 вересня 2023 року до 20%, з 27 жовтня 2023 року до 16%, з 15 грудня 2023 року - до 15% в рік. 15 березня 2024 року Рада Нацбанку ухвалила рішення про зниження облікової ставки з 15% до 14,5%.

Найбільш сильний вплив ставки дисконту можна побачити [10]:

- в інфляції, інакше в знеціненні грошей, яке пересічний споживач відчуває на собі через зростання цін;
- доступність кредитів та їх конкретна процентна ставка.

Перша група причин переважає над другою, оскільки розвиток секторів економіки впливає на рішення центрального банку у монетарній сфері.

Розрахунок облікової ставки центрального банку здійснюється за такими принципами:

1. Формулювання облікової ставки на рівні, вищому за рівень інфляції. Цей принцип зводиться до того, що позитивне значення реальної облікової ставки є інструментом антиінфляційної політики.

2. Встановлення облікової ставки в межах коридору ринкових процентних ставок за кредитами та депозитами. Розрахунковий відсоток – нижня межа відсоткової ставки за активними операціями, яка залежить від вимоги щодо прибутку кредитних установ.

3. Встановлення облікової ставки за умов стабільності грошового ринку та стійкості інфляційних процесів на рівні, близькому до ставок на міжбанківському ринку.

4. Приведення облікової ставки до рівня, який забезпечує баланс попиту та пропозиції на грошовому ринку.

Отже, коли центральний банк країни підтверджує облікову ставку, це показує, скільки коштують гроші в економіці. Чим вища процентна ставка, тим

дорожчі гроші в економіці. Чим він нижчий, тим дешевше. Звідси й вплив цього показника на темпи економічного розвитку.

1.2. Особливості застосування облікової ставки НБУ як інструмента управління діяльністю банків

Серед основних інструментів монетарного регулювання економічних процесів, що використовуються центральним банком країни в умовах ринкової економіки, важливе місце посідає політика облікової ставки, яка може слугувати одним із найважливіших важелів контролю за банківською діяльністю.

Змістом політики облікової ставки є зміни процентної ставки за кредитами, що надаються центральним банком іншим банкам, що впливає на здатність банків надавати кредити.

Поняття облікової ставки історично пов'язане з діяльністю центрального банку з переобліку векселів, випущених банками з метою відновлення ресурсів, вкладених в оборот капіталу підприємств.

Зміст цих операцій тепер зазвичай розглядається в більш широкому контексті і включає не тільки купівлю векселів (конверсійний кредит) або позик під заставу цінних паперів (ломбардний кредит), а й процес надання всіх видів кредитів центральним банком.

Тому облікову ставку можна розглядати як основну (базову) відсоткову ставку, яку нараховує центробанк при наданні кредитів усім іншим банківським установам країни.

Напрямок зміни облікової ставки центрального банку в кінцевому підсумку залежить від типу монетарної політики (рестрикційної чи експансіоністської), яка реалізується в певний період, і мети процесу регулювання, спрямованого на обмеження або розширення кредитоспроможності банківської системи країни.

У найзагальнішому вигляді механізм регулювання центральним банком облікової ставки та її вплив на економіку зображено на рис. 1.1.

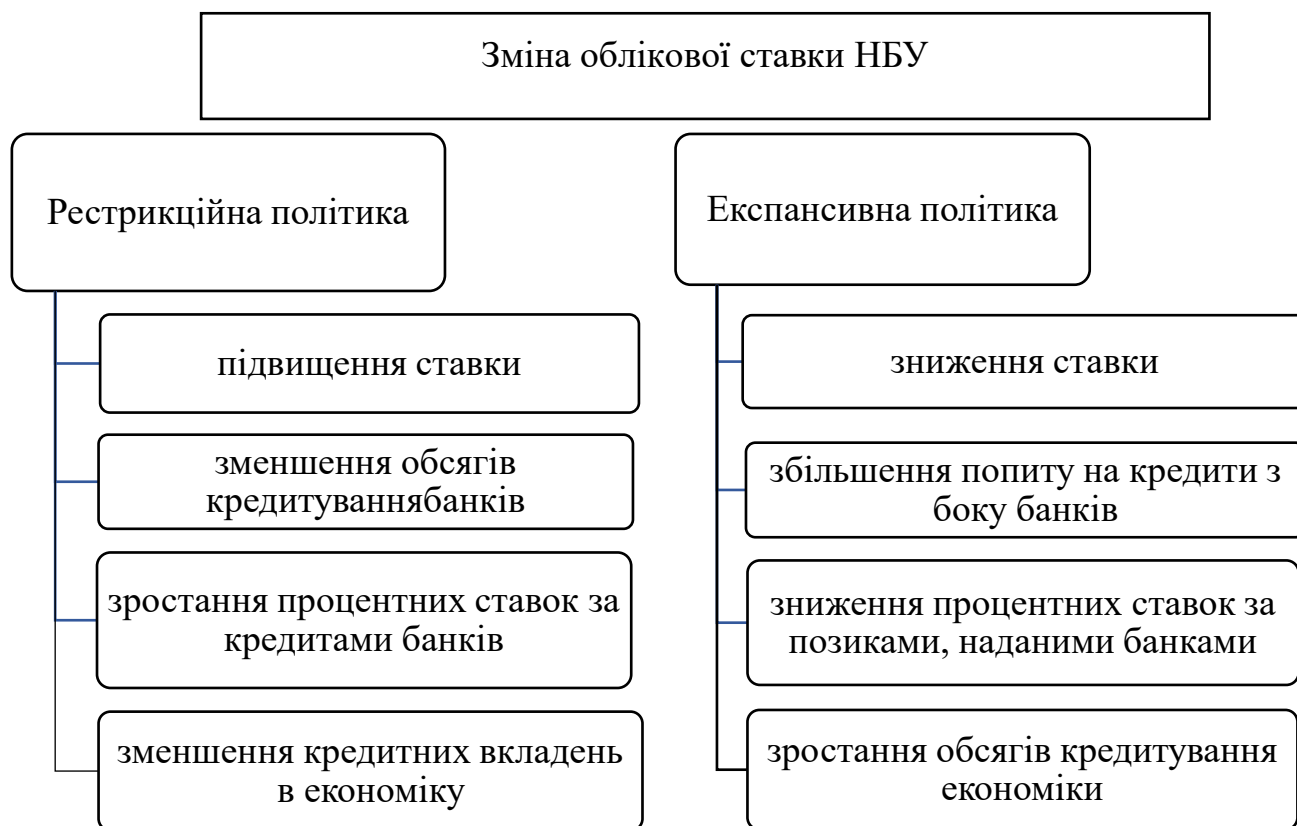

Рис. 1.1. Механізм грошово-кредитного регулювання за допомогою політики облікової ставки центрального банку

За допомогою політики «дорогих грошей» центральний банк має на меті зробити процес рефінансування кредитних установ дорожчим і таким чином підвищити облікову ставку. Це ускладнює банкам отримання кредиту від центрального банку, а також підвищує ціну грошей, які самі банки вже позичили.

Це зменшує кредитні вкладення в економіку, оскільки зменшується попит суб'єктів господарювання на дорогі банківські кредити, а отже обмежуються інфляційні тенденції.

Метою центрального банку є використання політики «дешевих грошей», щоб полегшити банкам доступ до рефінансування, тим самим знизивши офіційну облікову ставку. Це, у свою чергу, стимулює розширення кредитних операцій

банків, що відповідає завданням поживлення ділової активності в країні та стимулювання економічного зростання.

Крім того, що облікова політика центрального банку впливає на кредитну діяльність банків і співвідношення попиту й пропозиції на грошовому ринку, вона також істотно впливає на динаміку ринку цінних паперів країни. Тому при підвищенні процентних ставок центрального банку та односпрямованих тенденціях зростання банківських депозитних і кредитних процентних ставок курсова вартість цінних паперів може мати тенденцію до зниження, оскільки попит на них на ринку знижується як з боку банківських установ, так і з боку всіх інші економічні агенти.

Вплив на прийняття індивідуальних економічних рішень суб'єктами ринкових відносин пов'язаний з розглянутим напрямком впливу облікової політики центрального банку на ринок цінних паперів. При цьому подвійний характер цього впливу відображається не лише в зміні обсягів інвестицій, а й у динаміці споживчих витрат.

Наприклад, зниження облікової ставки призводить не тільки до зниження банківських кредитних ставок і, отже, до збільшення можливостей підприємств інвестувати кошти у виробництво, а й у депозити, що в свою чергу знижує привабливість цього виду активів служить або стимулює населення до збільшення споживчих витрат, що в обох випадках може мати стимулюючий вплив на динаміку ВВП.

Коли ставка дисконту зростає, ці тенденції приймають протилежний напрямок.

Інший аспект впливу політики облікової ставки на перебіг економічних процесів пов'язаний зі станом міжнародних валютних відносин. В умовах лібералізації міжнародного руху короткострокового капіталу облікова ставка, якщо вона підвищується, може виступати одним із факторів стимулювання притоку іноземного капіталу в країну. Тому зростає попит на національну валюту, що призводить до підвищення її курсу (подорожчання).

Протилежну ситуацію можна спостерігати при зниженні офіційної облікової ставки та відповідній реакції ринкових процентних ставок, що призводить до відпливу короткострокового капіталу в ті країни, де рівень банківських процентних ставок вищий.

Водночас політика облікової ставки як інструмент валютного регулювання має й певні недоліки, основним з яких є низька передбачуваність її наслідків щодо конкретного збільшення або зменшення кредитних вкладень в економіку, оскільки регулювання ставок визначає лише загальний напрямок динаміки попиту на банківські кредити.

Якщо зміна рівня обов'язкових резервів або купівля-продаж цінних паперів на відкритому ринку дозволяє більш-менш точно розрахувати прогностичні зміни резервів банків, то така можливість не існує при зміні політики облікової ставки.

Однак загалом зміна облікової ставки центрального банку залишається одним із найважливіших інструментів монетарного регулювання майже в усіх промислово розвинутих країнах. Справа в тому, що відповідна процентна політика, навіть якщо вона не виступає прямим фактором, що впливає на кредитоспроможність банків через надання позик, є важливим індикатором загального напрямку монетарної політики центрального банку.

Таким чином, зниження облікової ставки центрального банку свідчить про курс на проведення експансіоністської монетарної політики, що впливає на зниження процентних ставок на міжбанківському ринку, а також процентних ставок банків за кредитами підприємствам і населенню. І навпаки, підвищення облікової ставки свідчить про протилежний напрям монетарної політики з усіма відповідними наслідками.

Хоча сума кредитів, які банки отримують від центрального банку, становить лише невелику частину коштів, які вони позичають, у багатьох розвинутих країнах існує досить чітка залежність між обліковою ставкою центрального банку та процентними ставками всіх інших банківських установ.

Інша ситуація в перехідній економіці, складні умови функціонування якої суттєво обмежують не лише можливості використання різноманітних каналів

впливу облікової ставки центрального банку на економічні процеси, а й саме її використання як індикатора економічного стану та оцінка напрямів монетарної політики.

Правова основа реалізації процентної політики Національного банку України була закладена в 1991 році прийняттям Закону «Про банки і банківські операції», стаття 13 якого закріпила можливість регулювання НБУ рівня процентних ставок банків та інших фінансово-кредитних установ країни, статті 25 і 27 Закону України «Про Національний банк України» [3], прийнятого в 1999 році, лише закріплюють раніше діючі норми, не пояснюючи їх більш детально.

Проте практичне застосування цього інструменту монетарного регулювання не могло досягти належного ефекту в умовах високих темпів інфляції, які супроводжували етапи реформування вітчизняної економіки. Високі та непередбачувані інфляційні процеси виключають можливість функціонування механізму облікової ставки як засобу валютного регулювання. За цих умов ключовим чинником збільшення грошової маси були дешеві кредити Національного банку України в 1992-1995 рр., спрямовані на задоволення потреб бюджету та забезпечення неефективності окремих галузей економіки (вугільної промисловості, агропромислового комплексу), покращення пропозиції та розкручування інфляційної спіралі.

Зрозуміло, що при від'ємному значенні облікової ставки вона втрачає своє значення як ціна кредиту, а кредит виступає виключно як емісійний ресурс, без будь-яких стимулів для позичальників до цілеспрямованого використання позичених коштів. Крім того, фактори, що зумовлюють трансформаційний спад в економіці (відсутність структурних змін, значні обсяги дефіциту державного бюджету, платіжна криза, високі інфляційні очікування), унеможливають функціонування трансмісійного механізму, про що свідчать односпрямовані тенденції до зниження зміни реального ВВП і облікової ставки за останні роки, тоді як у розвиненій ринковій системі вони повинні бути протилежними.

Зміна облікової ставки має відбуватися відносно плавно, без істотних стрибків і цілеспрямовано. Центральний банк повинен реагувати не стільки на

зміну прибутковості державних облігацій або ставок міжбанківського кредитування, скільки на загальну економічну ситуацію, рівень інфляції, динаміку ВВП, рівень безробіття, щоб не допустити різких падінь і «перегріву» в роботі економічної системи.

У перехідній економіці зниження відсоткових ставок центральним банком для стимулювання зростання виробництва може слугувати одним із інструментів досягнення цієї мети лише за умови відповідної реакції банків при встановленні власної процентної політики.

Проте в цілому така «чутливість» банківських установ зрештою визначається їхньою здатністю отримувати кредити від Нацбанку, що можливо у разі зміни пріоритетів у кредитній діяльності Нацбанку – від ОВДП ринку (принаймні в первинному секторі) кредитування операцій з банками. Реалізація цього завдання дала б можливість значно розширити сферу політики облікової ставки.

При цьому важливо пам'ятати, що адекватна реакція ринку на зміну процентних ставок з боку центрального банку можлива лише за умов наявності відповідного конкурентного середовища на ринку банківських послуг, якщо ліквідність банків дозволяє вести ефективну конкурентну боротьбу за клієнта за допомогою цінових методів.

Водночас потребує подальшого удосконалення сама методика застосування облікової політики, особливо її відповідна реакція на відповідні заходи НБУ.

По-перше, враховуючи той факт, що значення облікової ставки центрального банку має бути додатним по відношенню до рівня інфляції, Національний банк України міг би встановити основне правило при здійсненні відповідної політики, згідно з яким ставка рефінансування підлягає обов'язковому автоматичному встановленню відповідно до змін індексу цін споживчого ринку та індексу оптових цін.

По-друге, важливим засобом впливу на економічну ситуацію в країні може бути не тільки кількісне регулювання рівня процентних ставок за кредитами

центрального банку, а й якісне визначення видів забезпечення даного виду кредитів. Основою такого забезпечення за всіма видами кредитів Національного банку України зараз є, як правило, державні цінні папери, що відповідає практиці розвинених країн, де такі активи вважаються найбільш надійними та найменш ризикованими.

По-третє, доцільно розглянути можливість диференціації процентних ставок центрального банку в залежності від якості цінних паперів, що приймаються в заставу, а також надійності позичальників – банків. У результаті, крім облікової ставки як базисної ціни кредитних ресурсів, яка визначається з урахуванням динаміки макроекономічних параметрів, процентна політика центрального банку повинна включати також різні додаткові ставки, розмір яких залежить від якості інструментів капіталу та якості банків. Наразі відсоткові ставки диференціюються Нацбанком залежно від виду кредитів рефінансування – ломбардні, кредитні аукціони, операції РЕПО.

Сучасний процес прийняття НБУ рішень щодо встановлення облікової ставки є максимально прозорим і відкритим для суспільства, що, насамперед, відповідає задекларованим принципам відкритості та зрозумілості грошово-кредитної політики. Крім того: «таке підвищення прозорості прийняття рішень щодо облікової ставки повністю відповідає сучасним трендам адміністрування монетарної політики центральними банками економічно розвинутих країн світу, які активно використовують практику оголошення вказівок майбутнього курсу облікової ставки або намірів щодо здійснення великомасштабних операцій з активами» [13].

Таким чином, визначається план прийняття рішень НБУ з питань визначення рівня облікової ставки на плановий фінансовий рік і результати такого рішення публічно оголошуються на прес-конференції Голови НБУ.

Коригуючи облікову ставку, НБУ впливає на рівень короткострокових процентних ставок на міжбанківському ринку грошово-кредитних операцій, які, у свою чергу, є індикаторами зміни банківських процентних ставок за кредитами

та депозитами, а також зміни процентних ставок на інші фінансові активи, такі як державні цінні папери.

На вартість кредитів і депозитів як у гривні, так і в іноземній валюті, у свою чергу, впливають споживацькі та інвестиційні рішення домогосподарств, підприємств, що безпосередньо впливає на інфляцію.

Тому НБУ активно використовує такий елемент інфляційного таргетування, як інфляційні очікування. Саме прийняття максимально прозорих та зрозумілих для населення рішень, які послідовно відповідають задекларованим цілям та цілям інфляції, сприяє підвищенню ефективності трансмісійного механізму. Таким чином, величина впливу зміни облікової ставки на ринкові кредитні та депозитні ставки й швидкість такої реакції відображають ефективність трансмісійного механізму.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ ДРУГОГО РІВНЯ за 2019 – 2023 роки

2.1. Вплив облікової ставки Національного банку України на депозитні операції банків

Облікова ставка Національного банку України є одним із найважливіших монетарних механізмів, який, зокрема, є основним орієнтиром вартості банківських ресурсів. Оскільки рівень облікової ставки залежить від макроекономічних показників, стану бюджету та грошового ринку, цілком природною є його нестабільність в умовах військових дій на сході України та повномасштабної війни.

Оскільки облікова ставка безпосередньо впливає на вартість залучених ресурсів (пасивні операції), необхідно проаналізувати її вплив на зміну депозитного портфеля та процентних ставок за депозитами юридичних і фізичних осіб.

У 2014 році Україна припинила контроль над певними територіями: Автономною Республікою Крим та частинами Луганської та Донецької областей, у зв'язку з чим активи банківських установ на цих територіях були втрачені. Військові дії в Україні значно загострили кризу в банківській системі та стали каталізатором процесу реформування банківської системи у наступні роки. Як наслідок, у період із січня 2014 року по серпень 2021 року з ринку було виведено 108 банківських установ, зокрема через порушення фінансового нагляду, непрозору структуру власності, недотримання нормативів та незадовільний фінансовий стан.

Також значно зросла частка державних банків. До повномасштабного вторгнення Росії частка державних банків у чистих активах становила 46,7%, а в ресурсах населення – 55,5% [37].

Усі ці роки Національний банк України стримував вплив негативних кризових факторів, застосовуючи виважену монетарну політику, основним інструментом якої є облікова ставка. Хоча вітчизняний центральний банк встановив облікову ставку з 1992 року, її використовували як інструмент монетарної політики лише в 2015 році.

На рис. 2.1 наведено значення облікової ставки НБУ в період 2019 – 2024 років.

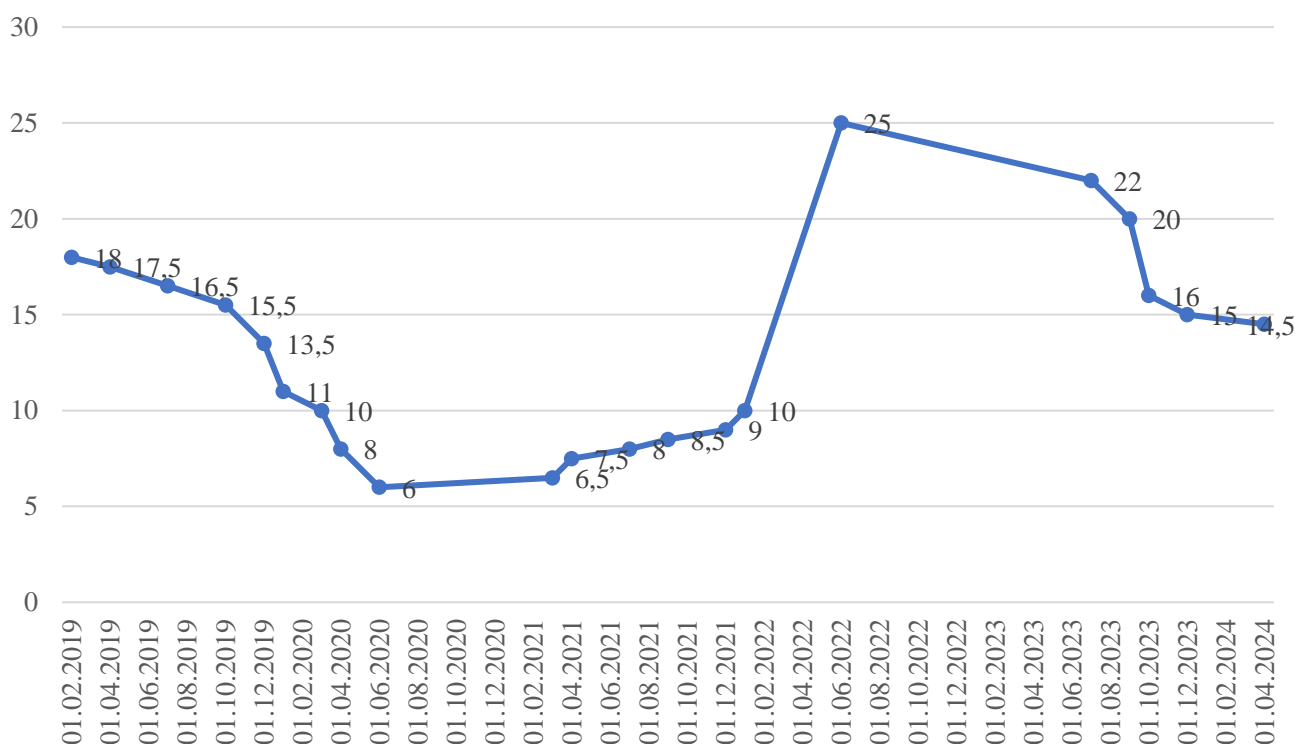

Рис. 2.1. Динаміка облікової ставки НБУ протягом 2019 – 2024 років [37]

Як видно з даних рис. 2.1, облікова ставка НБУ в період 2019 – 2024 років продемонструвала різке зростання (з 6% до 25%) та особливе зростання ставки під час військових дій в Україні та окупації окремих територій країни.

Протягом 2022 року облікова ставка була підвищена на 15 пунктів, однак невдовзі відбулося зниження зазначеного показника. У середині 2023 року його вартість становила 22%, з подальшим падінням вартості протягом періоду дослідження.

Уже з другої половини 2023 року центральний банк запровадив заходи, які дозволили поступово знизити процентну ставку, довівши її значення до 14,5% з 1 квітня 2024 року.

У роботі наведено дані про відсоткові ставки за депозитами в національній та іноземній валютах фізичних осіб (рис. 2.2) та підприємств (рис. 2.3). Зазначимо, що на графіках наведені середні процентні ставки за депозитами на кінець календарного року.

Слід також враховувати, що процентні ставки за вкладами встановлюються банками відповідно до їх депозитної політики, яка враховує інтереси банків, інтереси вкладників та інтереси держави [37].

На рис. 2.2, 2.3 підтверджується певна залежність між процентними ставками за депозитами, що пропонуються банками, та обліковою ставкою НБУ, але не є повноцінною. Таким чином, процентні ставки за депозитами фізичних осіб у національній валюті більш тісно корелюють із зміною облікової ставки НБУ. Зростання цих показників спостерігається у 2021 – 2022 роках та зниження у 2020 та 2023 – 2024 роках.

Процентні ставки за депозитами фізичних осіб в іноземній валюті скоріше залежать від світового рівня інфляції та коливаються відповідно до інфляційних очікувань на світовому ринку.

Так, підвищення процентних ставок у 2019 році було зумовлене наслідками кризи COVID-2019, у 2022 році, коли відбулося значне підвищення облікової ставки НБУ, ставки за депозитами в іноземній валюті загалом впали до 0,6%.

За цей період облікова ставка Національного банку України зросла більш ніж у три рази.

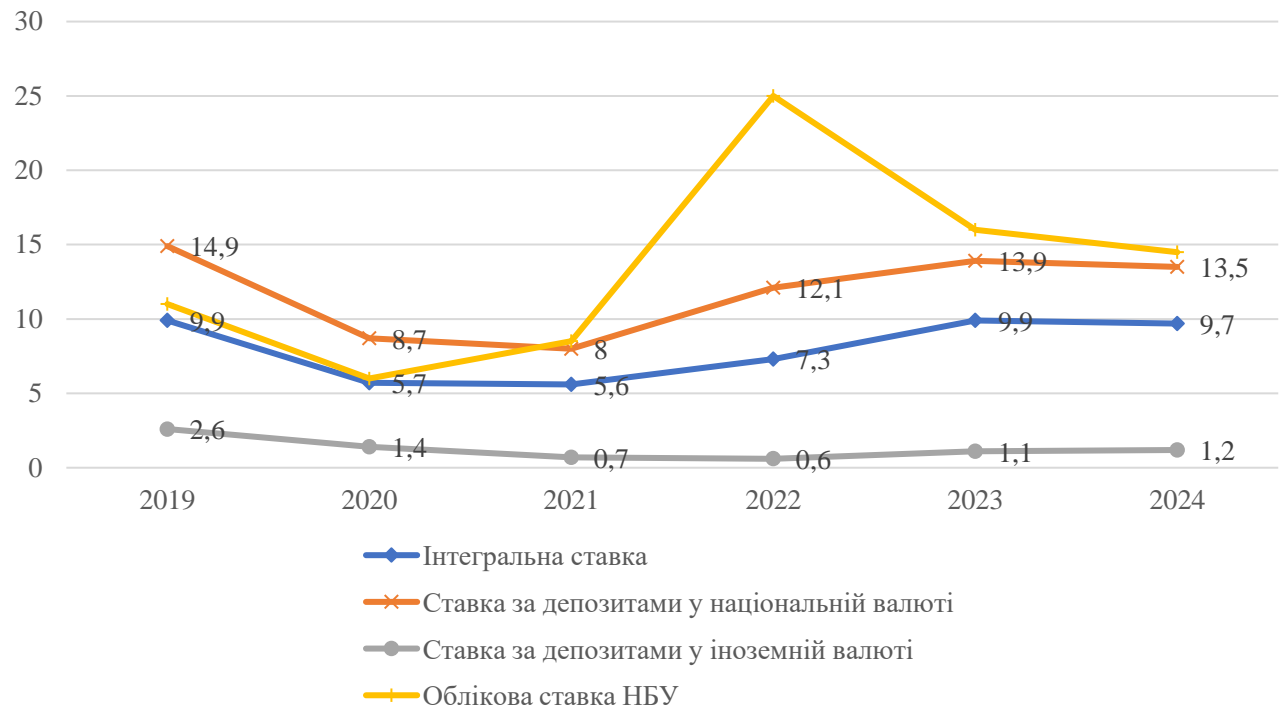

Рис. 2.2. Динаміка процентних ставок за депозитами фізичних осіб у 2019 – 2024 роках станом на кінець періоду, % [37]

Пряма залежність від облікової ставки показана на рис. 2.2, де наведені процентні ставки за депозитами в національній валюті (крім 2022 року).

У 2022 році банки, які втратили значну частину своїх активів, встановлювали відсотки за вкладами фізичних осіб без прив'язки до облікової ставки, що видно з рис. 2.2. Дані свідчать про відсутність впливу облікової ставки на проценти за банківськими депозитами в період січень-вересень 2022 року.

Зазначимо, деякі банки з серпня 2022 року почали підвищувати відсоткову ставку за депозитами. Першими це зробили українські приватні банки, які не належать до групи великих. Деякі державні банки (ПАТ «Укргазбанк» і ПАТ «Укрексімбанк») також трохи підвищили ставки. Однак більшість банків з іноземним капіталом і найбільші державні банки, які, судячи з усього, не мають ресурсних проблем, не підвищували процентні ставки або підвищували їх незначно. Процентні ставки за депозитами фізичних осіб провідних українських банків наведені в табл. 2.1.

Ставки за класичними депозитними вкладками українських банків станом на квітень 2024 року [38-43]

Банк	Процентна ставка за строками розміщення, %		
	3 місяці	6 місяців	1 рік
ПАТ Ощадбанк	12,5	13,5	13
ПАТ Укрексімбанк	8	13,35	13,5
ПАТ Укргазбанк	13,5	14,35	14,75
ПАТ Райффайзенбанк	8,25	9,25	9,25
ПАТ Приватбанк	2,5	11	12
АТ КОМІНБАНК	10,5	12,5	15,25

Також на рис. 2.3 видно значні відмінності процентних ставок за короткостроковими та довгостроковими депозитами суб'єктів господарювання в національній валюті.

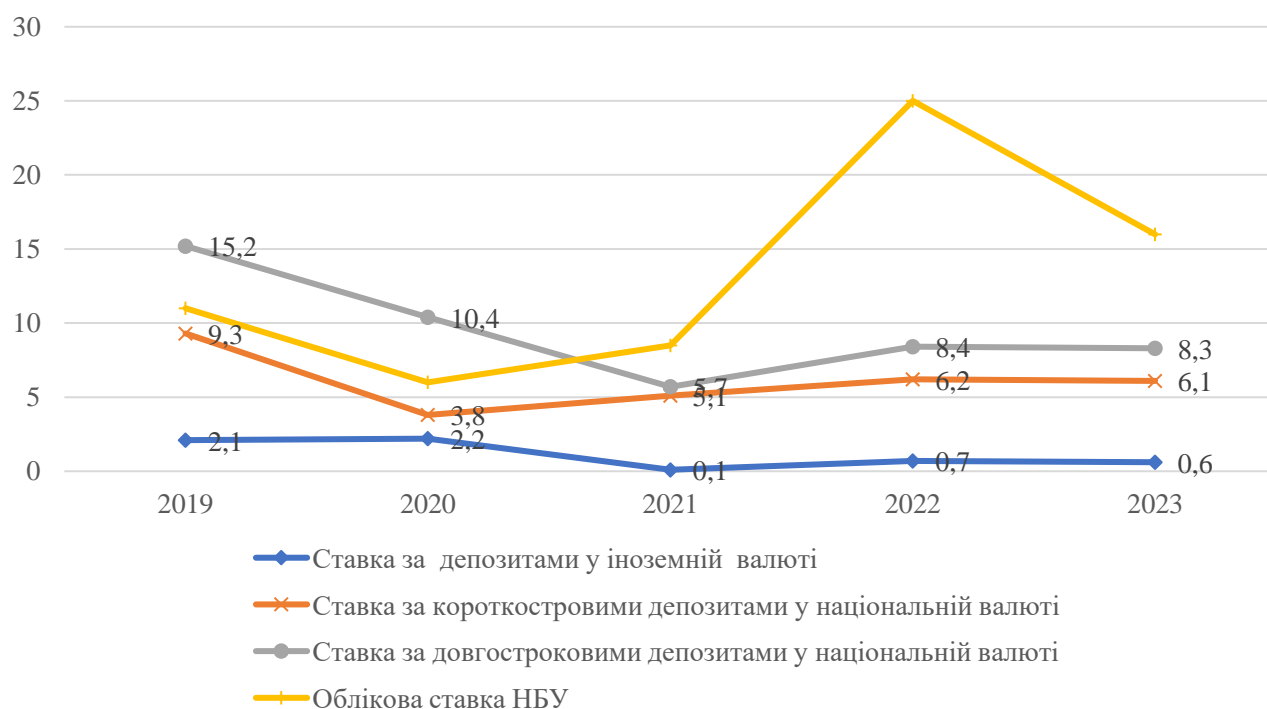

Рис. 2.3. Динаміка процентних ставок за депозитами юридичних осіб у 2019 – 2023 роках станом на кінець періоду, % [37]

Таку тенденцію можна пояснити, з одного боку, прагненням банків залучити кошти протягом більш тривалого періоду часу, а з іншого – небажанням юридичних осіб йти на певні ризики в умовах фінансової нестабільності, розміщуючи кошти на довгострокових вкладах або відсутність вільних коштів, щоб розмістити їх на тривалий термін.

Графіки процентних ставок за депозитами фізичних та юридичних осіб в іноземній валюті фактично не відображають залежності від зміни облікової ставки НБУ. Процентні ставки за такими депозитами у 2019 – 2021 роках знижуються, що свідчить про обмежену потребу банківських установ у валютних ресурсах.

З 2022 року – з повномасштабним вторгненням російської армії в Україну – варто виділити своєчасні та правильні дії Нацбанку, які були спрямовані на недопущення паніки в банківському секторі та збереження стабільності банківської системи.

Заходи НБУ в першу чергу були спрямовані на обмеження готівкового обігу та дезорганізацію валютного ринку. Натомість безготівкові операції можна було здійснювати без обмежень. Такі заходи сприяли стабільному функціонуванню банківської системи, яка під час війни змогла управляти своїм депозитним портфелем і здійснювати основну частину банківських операцій.

На рис. 2.4 наведені обсяги залучених українськими банками коштів за окремими категоріями вкладників. Найбільше за весь досліджуваний період банки залучали від фізичних осіб, у тому числі ФОП. З 2019 по 2023 рік сума зросла на 376 017 млн грн або в 1,89 рази.

Масштаби розміщення коштів державними та недержавними фінансовими компаніями, виходячи з даних рис. 2.4, також не мають прямого зв'язку з обліковою ставкою НБУ. Їхній розмір зріс найбільше за весь період – у 2,9 рази, що є постійним зростанням, за винятком незначного зменшення (0,37%) у 2021 році.

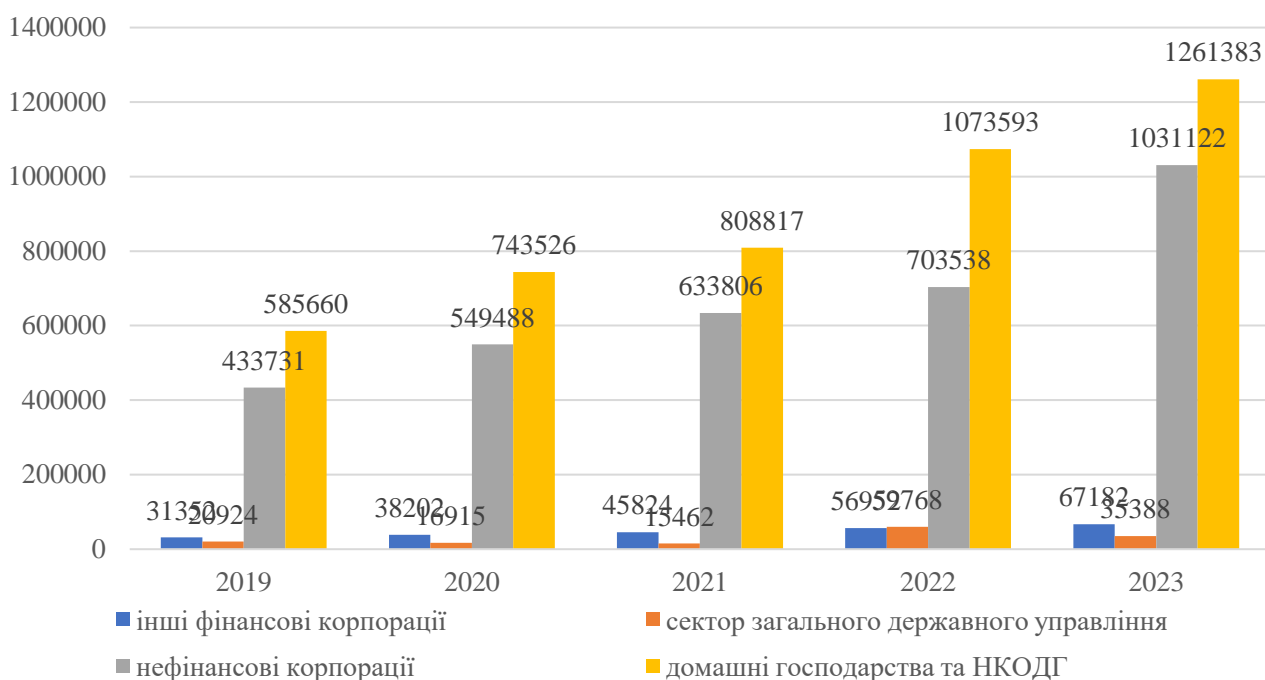

Рис. 2.4. Динаміка депозитів українських банків у 2019 – 2023 роках, млн грн [37]

Кошти, вкладені на депозитні рахунки інших фінансових компаній, демонструють сильну тенденцію до зростання з незначним зменшенням і зростанням у 2020 – 2021 роках.

Інститути державного управління вкладають відносно невеликі суми в банківські депозити. Слід відзначити їх значне зростання у 2022 році та зниження у наступному році.

У 2022 – 2023 роках лише державні та недержавні нефінансові компанії дещо скоротили залишки на депозитних рахунках, що безпосередньо пов'язано з військовими діями в Україні, оскільки деякі компанії закрилися або повністю втратили свою діяльність.

Також у 2022 – 2023 роках зафіксовано зростання депозитів інших фінансових компаній та сектору державного управління.

У 2022 році продовжилась тенденція до скорочення довгострокових вкладів та збільшення депозитів до запитання. Це можна пояснити не лише тривожним настроєм громадян та низькою прибутковістю вкладів, а й більш привабливою пропозицією довгострокового залучення коштів для купівлі

облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та/або та/або військових облігацій.

Також варто зазначити, що у 2022 році відбулася девальвація національної валюти і тому незмінний обсяг валютних вкладів відображено в балансі банку та у звітності НБУ у більшому розмірі (відповідному поточному курс іноземної валюти).

У 2022 році банки, які втратили значну частину активів, встановлюватимуть відсотки за депозитами без прив'язки до облікової ставки. Дані показують відсутність впливу облікової ставки на процентні ставки за банківськими депозитами у 2022 році.

У зв'язку з тим, що частка вкладів фізичних осіб, залучених в українські банки, є найбільшою, варто проаналізувати баланс цих вкладів залежно від умов їх розміщення.

На рис. 2.5 представлено загальний залишок коштів у національній та іноземній валютах закладами фізичних осіб за строками погашення.

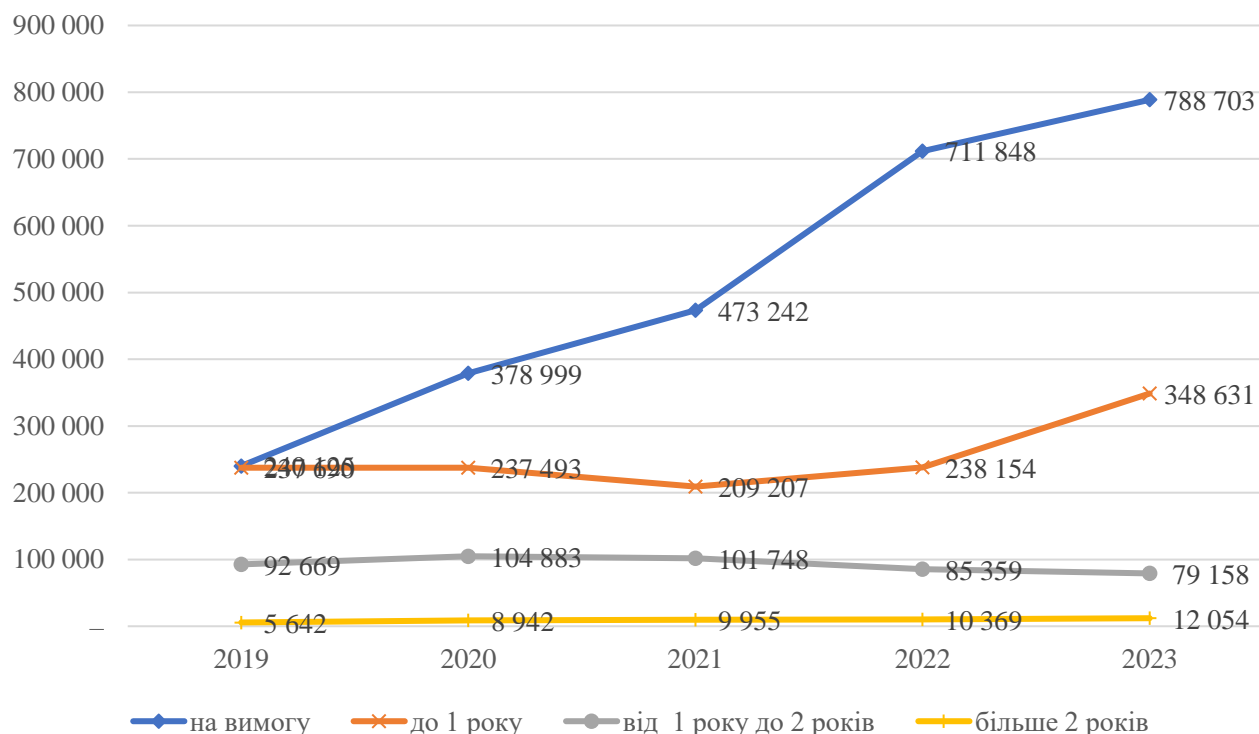

Рис. 2.5. Динаміка депозитів домашніх господарств у розрізі строків погашення 2019 – 2023 років, млн грн [37]

Аналіз даних рис. 2.5 показує, що громадяни нашої країни неохоче інвестують свої кошти на тривалий період часу. Так, загальна сума депозитів строком понад два роки у 2019 році становила 5642 млн грн, у 2020 році ця величина зросла до 8942 млн грн, у період 2021 – 2022 років банкам вдалося трохи збільшити депозитний портфель до 10369 млн грн.

Тенденція громадян вкладати кошти на більш короткий термін була актуальною і для вкладів строком від 1 до 2 років. Ці депозити зменшилися в 1,7 рази і становили 85 359 млн грн у 2022 році. Дещо інша ситуація з вкладами строком до одного року. Якщо до 2019 року в депозитному портфелі банків переважали кошти, інвестовані строком до одного року, то з 2019 року переважають депозити на вимогу. Такі кошти будуть переважати в банківській системі до 2023 року. Це можна пояснити, зокрема, тим, що банки, відчуючи недовіру та побоювання клієнтів, пропонували їм досить гнучкі депозитні продукти, такі як тижневі, декадні або місячні депозити з можливістю пролонгації. Після 2019 року обсяг строкових депозитів фізичних осіб (до 1 року) почав зменшуватися.

У цей час багато хто почав купувати ОВДП. Така інвестиція мала такі переваги перед депозитними вкладками:

- можна заощадити суму, що дорівнює 19,5% від нарахованих відсотків, оскільки податок і доходи фізичних осіб та військовий збір з доходів за облігаціями не утримуються;

- відшкодування гарантується державою;

- для розміщення облігацій пропонувалися різні умови та валюти.

Протягом досліджуваного періоду громадяни відчували нестабільність ситуації та боялися втратити свої заощадження. Тому вони відмовлялися від додаткового доходу у вигляді відсотків і залишали гроші на розрахункових рахунках або клали на так звані мобільні заощадження, що полягає у вільному розпорядженні коштами та отриманні невеликого доходу. Таке ставлення населення призвело до того, що у 2019 – 2023 роках залишок коштів на вимогу зріс у 4,7 рази до 788703 млн грн.

Депозитна політика банку визначається багатьма факторами і розраховується з урахуванням певних показників [3]. Одним із визначальних чинників, що впливають на депозитну політику банків, є облікова ставка НБУ.

Проте на процес формування депозитної ставки значною мірою впливають зовнішні фактори, в даному випадку військова агресія проти нашої держави. Вплив облікової ставки НБУ на відсотки за позиковими коштами є значним під час обмежених військових дій у 2019 – 2021 роках.

Проте з моменту повномасштабного вторгнення у 2022 році вплив облікової ставки не є вирішальним.

Результати дослідження також свідчать, що незважаючи на зовнішні чинники, юридичні та фізичні особи продовжують зберігати тимчасово вільні кошти в банківських установах і навіть нарощувати їх. Такій ситуації сприяло ухвалення Верховною Радою України 1 квітня 2022 року змін до закону «Про систему забезпечення вкладів фізичних осіб», які забезпечують повернення вкладів фізичних осіб у повному обсязі вклад і вклади стосуються відсотків по ньому [10].

Також банки почали масово пропонувати депозитні програми для короткострокового вкладення депозитів, з можливістю їх продовження. Такі вклади малоприбуткові і недорогі для вкладників, але непередбачувані для банків.

Через низьку прибутковість для вкладників частину тимчасово вільних коштів було переведено в ОВДП та/або військові облігації. Фізичні особи, швидше за все, продовжуватимуть купувати державні цінні папери, якщо вони забезпечуватимуть вищу прибутковість порівняно з банками.

Тому, якщо є потреба в додаткових коштах, банкам варто переглянути тарифи та підвищити ставки за депозитами. Під час війни державні банки та банки з іноземним капіталом пропонували процентні ставки закладами за найнижчими ставками, оскільки вимагали найменших ресурсів і користувалися найбільшою довірою вкладників.

2.2. Аналіз впливу облікової ставки НБУ на банківські кредити

Вплив НБУ на динаміку процентних ставок залежить не лише від облікової ставки, а й від особливостей функціонування трансмісійного механізму монетарної політики, зокрема від того, наскільки швидко та яким чином зміна облікової ставки впливає на кредитні ставки.

По-перше, облікова ставка безпосередньо впливає на динаміку короткострокових процентних ставок на міжбанківському ринку за рахунок впровадження операцій постійного доступу, які передбачають надання короткострокового рефінансування або купівлю банками депозитних сертифікатів.

Ставка дисконту спочатку визначає динаміку процентних ставок овернайт. Прив'язка процентних ставок овернайт за такими операціями до облікової ставки НБУ визначає коридор коливань короткострокових процентних ставок. З 2019 року цей зв'язок лише зміцнився завдяки зміні операційної структури монетарної політики. З травня 2020 року використання НБУ нового інструменту забезпечення довгострокової ліквідності (кредитування за обліковою ставкою) також впливає на розширення трансмісійного механізму впливу облікової ставки на динаміку процентних ставок за депозитами і позиками.

Вплив облікової ставки на кредитні ставки для корпоративного сектору та приватних домогосподарств не такий швидкий і чіткий, як на міжбанківському ринку. З точки зору позичальника, попит на кредити виникає тоді, коли прибутковість від реалізації тих чи інших проектів, на які надаються кредитні кошти, перевищує кредитний відсоток.

У контексті економічної теорії використовується термін реальна процентна ставка, тобто фактична процентна ставка з поправкою на інфляційні очікування. У разі швидкої зміни інфляційних очікувань якість прогнозу щодо майбутніх грошових потоків та рівень прогнозів значно погіршується. Тому встановлення конкретного інфляційного коридору в середньо- та довгостроковій

перспективі є важливим для створення умов для розвитку кредитування в майбутньому.

Наявність значного тіньового сектору економіки та неформального бізнесу не сприяє зниженню процентних ставок та обмежує масштаби кредитування. Зараз частка проблемних кредитів в Україні досить висока, особливо серед державних банків. Рівень непрацюючих кредитів (NPL) у вітчизняній банківській системі на кінець третього кварталу 2023 року становив 510,9 млрд грн, або 45,6% усіх кредитів.

Якщо позичальник приходять в банк за кредитом і не має достатньої інформації про свої доходи, результати діяльності чи наявність ліквідної застави, він або не отримає кредит, або відсотки будуть досить високими. Інформаційна асиметрія: банк не знає справжніх намірів позичальників щодо погашення кредиту. Таким чином, банк, який надає кредити позичальнику, вкладає в процентну ставку надбавку за ризик неповернення.

Все це призводить до того, що при слабкому захисті прав позичальника банк бере на себе ризик неповернення кредиту під процент. Таким чином, це обмежує кредитування та призводить до підвищення процентних ставок за кредитами для позичальників.

Динаміка ринкових процентних ставок за кредитами в національній валюті відповідає динаміці зміни облікової ставки.

Облікова ставка має прямий і дуже швидкий вплив на процентні ставки на міжбанківському ринку (рис. 2.7).

Одним із ключових показників ефективності процентної політики регулятора як складової державної монетарної політики є відповідність динаміки ринкових процентних ставок за кредитами в національній валюті динаміці зміни облікової ставки.

Як видно з рис. 2.7, тенденція зміни процентних ставок за міжбанківськими кредитами в національній валюті повторює тенденцію облікової ставки НБУ з незначним відхиленням через кон'юнктуру ринку.

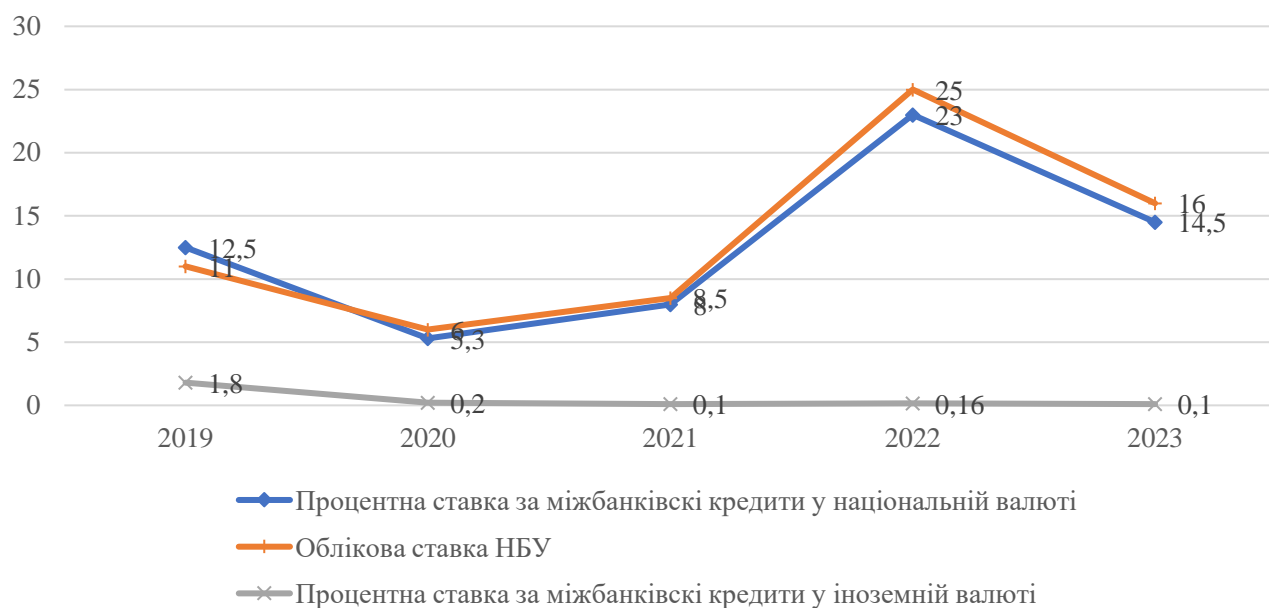

Рис. 2.7. Динаміка процентних ставок на міжбанківські кредити за 2019 – 2023 роки, станом на кінець періоду, % [37]

Вплив облікової ставки НБУ на ставки кредитування корпоративного сектору відбувається із запізненням. У зв'язку з цим слід зазначити, що відповідний зв'язок встановлено (іноді з певним часовим лагом) у період 2022 – 2023 роки (рис. 2.8).

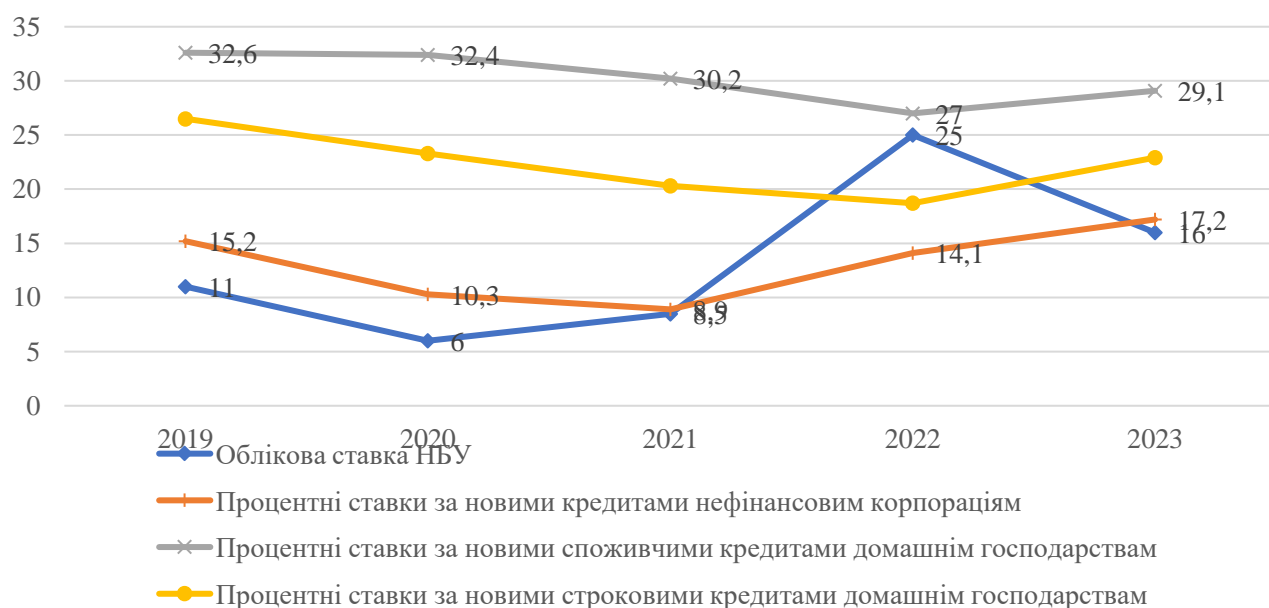

Рис. 2.8. Облікова ставка та середньозважені ставки за новими кредитами в гривні, % [37]

Зокрема, суттєво (з 14,0 до 18,8% річних) у червні 2022 року зросла середньозважена відсоткова ставка за новими «іншими» кредитами нефінансовим корпораціям у гривні, одразу після підвищення ставка дисконту впала в липні – листопаді 2023 року (з 19,7 до 17,0% річних) на фоні циклу зниження облікової ставки.

Вплив на ставки для фізичних осіб відбувається досить повільно. Але з часом ситуація може значно покращитися за умови продовження політики таргетування інфляції та вдосконалення інструментів монетарної політики.

Відповідно, найсуттєвіше вартість споживчих кредитів у гривні для населення зросла у 2023 році (з 27% до 29,1% на рік), з певним лагом порівняно з датою підвищення облікової ставки та здешевлення цих кредитів у відповідь до зниження облікової ставки, яке очікується вже в 2024 році – через два місяці після початку циклу зниження облікової ставки.

У зв'язку зі скороченням кредитування корпоративного сектору та населення у 2022 – 2023 роках банки змінили орієнтацію своїх активних операцій на менш ризикові активи: депозитні сертифікати НБУ та ОВДП (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Динаміка обсягів депозитних сертифікатів НБУ та ОВДП в портфелі банків, млн грн [37]

Банки активно нарощували інвестування вільних коштів у депозитні сертифікати НБУ (рис. 2.9), портфель яких зріс з 13 661 млрд грн на кінець 2021 року (донедавна за хронологією зростання процентних ставок) до 86 576 млрд грн станом на 31 грудня 2023 р. Вирішальним для збільшення обсягів купівлі сертифікатів безсумнівно стало збереження високої прибутковості цього інструменту при 100% надійності повернення коштів від регулятора.

Банки поступово нарощують обсяги вкладень в ОВДП (рис. 2.9). У 2023 році портфель ОВДП комерційних банків зріс на 161 млрд грн – з 533 млрд грн до 735 млрд грн. Причиною відновлення попиту на ОВДП з боку банків стало поступове зближення їх прибутковості (станом на 9 вересня 2023 року – 16,8% для дев'ятимісячних ОВДП, 17,6% – для дворічних і 18,6% – для трирічних) за рівнем доходності депозитних сертифікатів.

Припинено покриття дефіциту державного бюджету за рахунок НБУ. Після досягнення максимального значення (775 млрд грн на 1 травня 2023 року) інвестиції регулятора в ОВДП у травні-листопаді 2023 року скоротилися до 727 млрд грн на тлі їх поступового погашення. Продовження практики фіскального домінування та, по суті, емісійного фінансування дефіциту бюджету становило одну з найбільших загроз для макроекономічної стабільності держави. Натомість зниження облікової ставки, підкріплене відповідним зниженням прибутковості альтернативних для банків інструментів інвестування (поточних та тримісячних депозитних сертифікатів), стимулює їх до поступової переорієнтації тимчасово вільних коштів на купівлю ОВДП. Це звільняє НБУ від необхідності емісійного фінансування дефіциту бюджету.

Корпоративні кредити в гривні демонструють перші ознаки поступового відновлення (рис. 2.10). У 2019 – 2021 роках обсяг банківських кредитів, наданих нефінансовим підприємствам у національній валюті, зріс з 2670 млрд грн до 3170 млрд грн. Проте з початку 2022 року корпоративний сектор скоротив обсяг кредитування своєї діяльності з 2179 млрд грн у 2022 році до 1784 млрд грн у 2023 році. У 2023 році банки відновили кредитування корпоративного сектора,

щоправда, значно нижче піку 1 червня 2022 року (530 млрд грн), тобто до останнього підвищення облікової ставки.

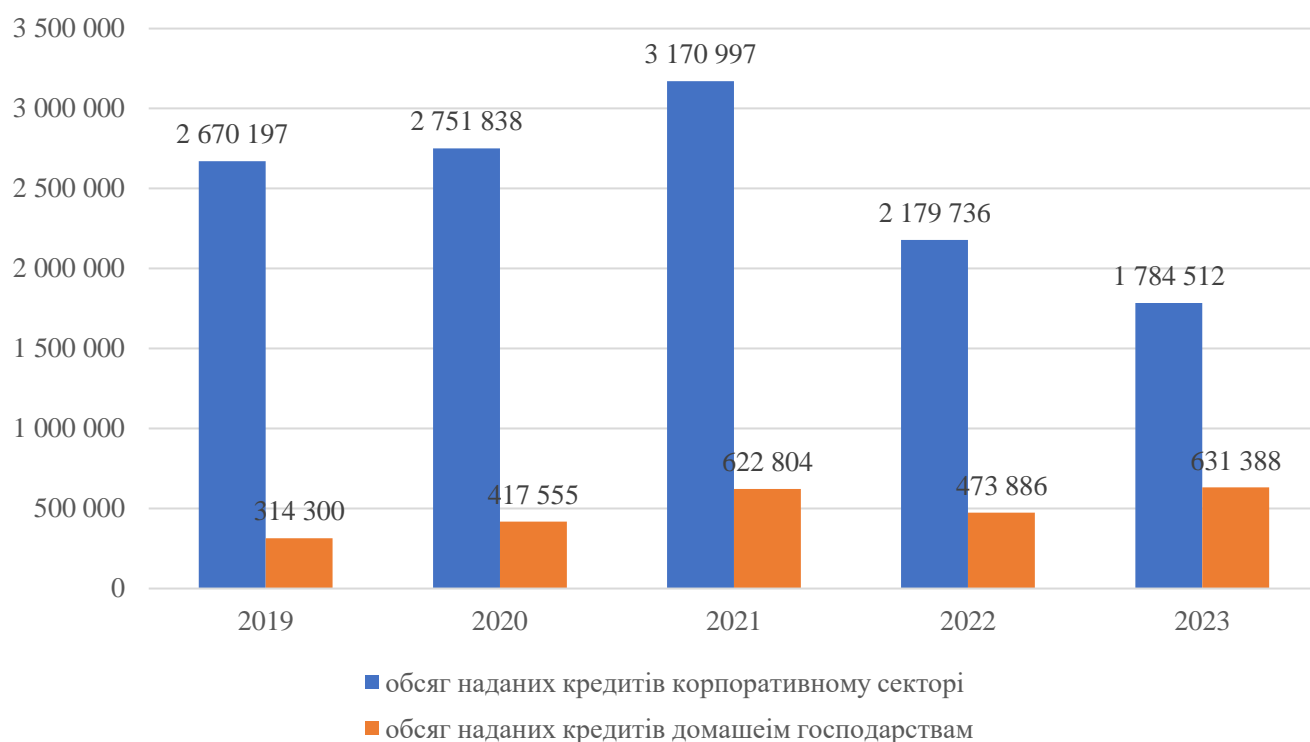

Рис. 2.10. Динаміка наданих кредитів банками, млн грн [37]

Водночас відновлення гривневого кредитного портфеля юридичних осіб значною мірою зумовлене зростанням обсягів кредитів за державною кредитною програмою «Доступні кредити 5-7-9%», обсяг яких зріс на 15 млрд грн на 1 липня 2023 року до 129 мільярдів грн 01 грудня 2023 року.

Натомість «ринкове» кредитування юридичних осіб у національній валюті тривалий час стагнувало і відновило слабку позитивну динаміку лише у вересні 2023 року – обсяг гривневих корпоративних кредитів, не пов’язаних із державними субсидіями, у вересні – листопаді 2023 року зріс на 6 млрд грн – до 365 млрд грн на 1 грудня 2023 року.

Роздрібне кредитування в гривні відновлюється активніше, ніж кредитування юридичних осіб. Обсяг банківських кредитів домогосподарствам у національній валюті у 2023 році зріс із 473 до 631 млрд грн, досягнувши довоєнного рівня.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

3.1. Підвищення ефективності депозитних та кредитних операцій як основа вдосконалення процентної політики банку

Банківський сектор національної економіки, як сукупність банків, несе в собі властивий системний ризик, що призводить до втрати економічної вартості активів або довіри до них, що негативно вплине на реальний сектор економіки.

З метою розвитку банківського сектору України необхідно: розвивати фінансово ефективну, прибуткову та стабільну банківську систему, яка ефективно виконує свою основну функцію – оптимальний перерозподіл капіталу в економіці для кредитування реального сектору; фінансова підтримка досягнення макроекономічних пріоритетів; забезпечення вільного доступу всіх банків до рефінансування НБУ; зміцнення довіри між банками та клієнтами, поповнення клієнтської бази фінансово міцними, платоспроможними клієнтами та створення стабільної роботи на висококонкурентному банківському ринку [33].

Підвищення ефективності депозитної політики українських банків необхідно починати з удосконалення банківського законодавства, яке повинно відображати всі форми взаємовідносин банків з органами державної влади та управління, з НБУ, а також між ними та їх клієнтами. Банківське законодавство повинно мати прямий характер, щоб звести до мінімуму втручання органів управління в діяльність банків.

Необхідно вдосконалити систему банківського ліцензування з метою усунення монополізму в діяльності банків та рівних умов між ними. Для забезпечення повноти банківського права норми, що стосуються банківської

діяльності, мають бути включені до нормативно-правових актів, що регулюють інші сфери діяльності.

Крім того, при вдосконаленні податкового законодавства необхідно звернути увагу на специфіку банківського сектору та зацікавити його у розширенні своєї діяльності та підвищенні фінансової стабільності, адже створення ефективної податкової системи є важливим напрямом регулювання банківської діяльності.

Крім того, НБУ має звернути увагу на створення економічних умов для активізації процесу залучення довгострокових коштів населення.

Одним із пріоритетних напрямків підвищення ефективності депозитної політики банку є вдосконалення структури банківського сектору та розвиток внутрішньогалузевої конкуренції.

З метою підвищення конкурентоспроможності українських банків та з метою інтеграції до Європейського Союзу доцільно створити програму структурування та консолідації банківської системи та підвищення її капіталізації. Тому в певних ситуаціях виникає необхідність стимулювання злиття та поглинання банків з боку наглядових та регулюючих органів з метою посилення конкуренції на окремих сегментах фінансового ринку, а саме на ринку депозитних ресурсів.

Крім того, НБУ має сприяти діяльності банківських установ щодо створення корпоративних пенсійних фондів як інструменту депозитної політики та інститутів надання відносно недорогих довгострокових фінансових ресурсів економіці.

Відсотки за депозитами в Україні однозначно повинні знизитися. Це незвичне явище, коли в економічно розвиненій країні вигідніше відкрити депозит, ніж займатися підприємницькою діяльністю.

Основна мета депозитних вкладень — це передача вартості грошей у часі, а не отримання доходу. Тобто відсоткова ставка за депозитом теоретично не повинна перевищувати рівень інфляції в країні. Зниження ставки буде можливе лише за умови достатньо низької інфляції та стабільності національної валюти.

Підвищення ефективності депозитної політики можна досягти шляхом активного використання зарубіжного досвіду організації заощаджень населення. Особливу увагу слід приділити організації та реалізації накопичувальних інвестиційних планів, зокрема пенсійних рахунків, рахунків для оплати навчання та придбання житла у власність, а також посиленню ролі банків у здійсненні договірних операцій, особливо в управлінні інвестиційні фонди.

Досвід іноземних банків також цікавий з точки зору підтримки корпоративних клієнтів. На особливу увагу заслуговує чіткий потік внутрішніх банківських процедур, що забезпечує ефективність продажу банківських послуг та зниження операційних витрат, тоді як робота більшості українських банків з корпоративними клієнтами часто базується на ексклюзивному підході, що знижує якість послуг і доходів банку в цілому.

Основними рекомендаціями та порадами щодо підвищення ефективності депозитної політики банку є:

- забезпечення високої стабільності залучених банком коштів;
- розвиток депозитних операцій серед населення на основі впровадження нової техніки та технологій банківського обслуговування фізичних осіб;
- розширення обсягу строкових вкладів за рахунок використання коштів цільового призначення на рахунках підприємств;
- активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види вкладів;
- розширення практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади, оскільки вони є найбільш стабільною частиною мобілізованих ресурсів банку;
- використання досвіду банків економічно розвинутих країн щодо відкриття різних видів рахунків SMA, ATS та деяких інших видів вкладів.

Практичне застосування обговорених напрямків удосконалення депозитної політики вітчизняних банків могло б суттєво розширити їх можливості у сфері мобілізації ресурсів та їх ефективного розміщення.

Значний вплив на нестабільність банківської системи має непродумана кредитна діяльність окремих банків, наслідки якої призвели не лише до їх фінансової неспроможності, а й до підвищення ризиків для системи в цілому.

На цьому фоні актуальною є необхідність дослідження концентрації кредитних портфелів банківської системи України як основного чинника виникнення кризових ситуацій, а також оцінки концентрації кредитних портфелів банків за їх часткою активів та окремих субпортфелів стає дедалі актуальнішим.

Ефективному та раціональному використанню кредитних ресурсів та вдосконаленню кредитних операцій сприятимуть такі заходи:

- при видачі кредиту ціна повинна враховувати термін позики, попит на вільні кредитні ресурси, якість забезпечення, процентну ставку банків-конкурентів;

- ринкова вартість застави повинна бути перевірена під час оцінки рівня резерву, необхідного для основної кредитної операції.

Також варто звернути увагу на вітчизняну практику структурування окремого кредиту – сам процес структурування кредиту полягає в розробці таких параметрів, які б відповідали потребам позичальника і водночас знижували кредитний ризик банківської установи до мінімуму та забезпечити умови для своєчасного повернення кредиту.

Визначено, що слід враховувати такі основні структурні параметри кредиту: розмір кредиту; терміни виконання; умови випуску; план погашення; застава та процентні ставки.

У кредитному процесі важливу роль відіграє ефективна організація роботи з надання кредиту та контролю за поверненням. Тобто кредитна політика банку має бути спрямована на розробку та реалізацію такої оптимальної політики, яка поєднує економічні інтереси банку й клієнта та приймає рішення для забезпечення найбільш ефективного фінансового потоку.

Отже, суттєвим вираженням ризику кредитної операції є те, що борг не повертається, а юридично зводиться до невиконання зобов'язань. Тому можна

запропонувати страхування збитків у разі невиконання вимог як один із принципів удосконалення управління кредитним портфелем. Банку необхідно будувати відносини зі страховими компаніями, оскільки банки мають великий вплив на формування справді професійного страхового бізнесу в Україні, але для цього страховики повинні розглядатися як найближчі партнери банків у кредитному бізнесі, а не як машина для друкування грошей за компенсацію збитків, яких банк несе у зв'язку з наданням явно безповоротного кредиту. Тому що від складу кредитного портфеля залежить ефективність і прибутковість.

Процентна політика є одним із ключових факторів, що визначають динаміку ресурсної бази та активів банку та, відповідно, впливають на показники прибутковості його діяльності.

Процентна політика характеризує складні механізми регулювання інвестиційної та ощадної політики банку, вона повинна регулювати та встановлювати величину процентних ставок за кредитами та депозитами на рівні, який забезпечує прибутковість банківських операцій та еластичність витрат, забезпечує співвідношення між активними та пасивними операціями за умовами та сумами, забезпечує баланс ліквідності та мінімізує процентний ризик. При формуванні процентної політики банк повинен здійснювати такі кроки:

- створити систему процентних ставок, яка максимально сприяє раціональному використанню кредиту;
- розглянути різні варіанти нарахування відсотків залежно від типу клієнта, терміну позики, суми позики тощо;
- визначити проценти за кредитами з урахуванням рівня інфляції;
- залежно від фінансового стану позичальника нарахувати націнку до офіційної облікової ставки Національного банку України;
- пов'язати офіційну процентну ставку з попитом і пропозицією кредитних ресурсів;
- прогнозувати процентний ризик.

При встановленні рівня процентної ставки необхідно враховувати макроекономічні та мікроекономічні фактори. Вони визначають здатність покривати витрати банку, генерувати прибуток і управляти ризиками операцій.

Внутрішні чинники включають термін кредиту, суму кредиту, надійність і репутацію клієнта, відносини між банком і клієнтом, рівень прибутковості банку, розмір і тип банку та місцезнаходження банку тощо. Однак для того, щоб банк мав ефективну та надійну процентну політику, недостатньо враховувати лише мікроекономічні фактори. Тому невід'ємною частиною процентної політики банку є комплекс макроекономічних факторів. Найважливішим фактором є ступінь державного регулювання процентних ставок на ринку, тобто вплив державних регуляторів, а саме центрального банку, адміністративними або економічними методами.

Враховуючи економічні умови та високу мінливість потоків капіталу, економіка зараз дуже чутлива до змін іноземних процентних ставок. Тому Національний банк України під час формування облікової політики повинен враховувати різницю між внутрішніми та зовнішніми процентними ставками. Дисконтна політика спрямована на пом'якшення дисбалансу між процентними ставками за активами в національній та іноземній валютах. Зміна рівня рефінансування є сигналом для фінансового ринку, він дає своїм учасникам інформацію про оцінку рівня інфляції.

Тому при розробці процентної політики банки повинні враховувати рівень ставки рефінансування, оскільки процентна ставка є найважливішим інструментом для досягнення важливих цілей і пріоритетів банку. На жаль, такі методи регулювання не досягли такого рівня та ефективності в умовах тривалої фінансово-економічної кризи. І хоча рівень облікової ставки Національного банку України враховується банком при встановленні процентної ставки за кредитом, він носить радше інформаційний, аніж нормативний характер.

Наступний фактор – зміна попиту та пропозиції на банківські кредити, тобто зміна динаміки кредитного ринку. У період економічного зростання процентні ставки за кредитами зростають, а під час спаду – знижуються.

Третім фактором є зростання темпів інфляції, який безпосередньо впливає на формування процентної політики та відображає прибутковість банків. Якщо буде висока інфляція, буде відбуватися зростання процентних ставок через зростання цінових ризиків для кредиторів. Інфляція визначає мінімальний відсоток, який хотів би отримати власник коштів за кредит [36].

Останнім фактором є розмір бюджетного дефіциту. Цей фактор є визначальним для врахування динаміки попиту на кредитні ресурси держави, яка безпосередньо впливає на величину ринкових процентних ставок.

Отже, з урахуванням усіх необхідних факторів впливу в процесі формування процентної політики банку має бути розроблений механізм досягнення адекватності процентної ставки за кредитами реальним умовам діяльності банківської установи, а також ситуації в певний період. Чим більше факторів буде враховано при розробці процентної політики банку, тим більше шансів на успішну реалізацію кредиту.

Одночасно з розвитком інфраструктури фінансового ринку, розширенням складу фінансових інструментів, що забезпечують рух грошей в економіці, посилення конкуренції між різними рівнями кредитної системи зміна процентної ставки може стати важливим інструментом впливу на ефективність кредитної діяльності банків, оскільки спостерігається чіткий зв'язок між змінами процентних ставок між активними та пасивними операціями. Баланс між операціями з активами та пасивами безпосередньо впливає на прибутковість банку та рівень процентного ризику, пов'язаного з депозитними та кредитними операціями.

Врахування динаміки зміни процентних ставок у кредитно-депозитних операціях потребує врахування витрат на формування ресурсного потенціалу та ринкової кон'юнктури щодо процентних ставок. Примітно, що у разі зниження відсоткових ставок банк отримує значно дешевші кошти, але кредити видаються під нижчі відсотки, що призводить до зменшення валового доходу. При підвищенні процентних ставок за кредитами зростає прибуток від кредитних операцій, але зростають і витрати на формування ресурсної бази [32].

Тому в сучасних ринкових умовах визначення ефективної процентної політики є важливою фінансовою проблемою. Процентна ставка є одним із інструментів, що охоплює практичну сторону реалізації інтересів банку як кредитора, з одного боку, і банку як позичальника, з іншого. Це вимагає розробки процентної політики банків з урахуванням її складових, методів ціноутворення за активними та пасивними операціями, управління процентним ризиком.

3.2. Вплив монетарної політики на фінансове оздоровлення банків в умовах воєнного стану

Фактично облікова ставка НБУ впливає лише на два показники. З одної сторони – на яких умовах банки можуть отримати рефінансування від Нацбанку та залучити гроші вкладників. З другої сторони – під який відсоток Міністерство фінансів України розміщуватиме боргові цінні папери (наприклад, ОВДП чи військові облігації).

Завданнями радикального (з 10% до 25% річних) підвищення облікової ставки НБУ з 3 червня 2022 року були, зокрема, такі: боротьба з інфляційними тенденціями, підвищення привабливості гривневих активів, зменшення тиску на обмінний курс. Це зміцнило здатність НБУ забезпечити курсову стабільність і стримувати інфляційні процеси під час війни. Підвищення облікової ставки також має стати чинником підвищення доходності державних цінних паперів, процентних ставок за банківськими депозитами в гривні та вартості кредитних ресурсів для позичальників.

Динаміка ринкових процентних ставок за кредитами та депозитами в національній валюті у 2022 – 2023 роках відповідає динаміці зміни облікової ставки, що свідчить про ефективність процентної політики регулятора як складової монетарної політики держави.

Банки майже повністю погасили раніше отримані від НБУ кредити рефінансування. Досі висока вартість цих ресурсів для банків та підтримання значного надлишку ліквідності всієї банківської системи стали ключовими чинниками прискорення процесу рефінансування кредитів.

Головним позитивним наслідком зниження облікової ставки, ймовірно, стане поступове відновлення кредитної активності банків як у гривневому кредитуванні юридичних осіб, так і населення. Проте відновлення кредитної активності в корпоративному сегменті наразі значною мірою пов'язане зі зростанням кредитного портфеля за державною кредитною програмою «Доступні кредити 5-7-9%».

Позитивним результатом послаблення монетарної політики регулятора, яке супроводжувалося зниженням дохідності депозитних сертифікатів, також стала поступова переорієнтація банків з купівлі депозитних сертифікатів НБУ на збільшення вкладень в ОВДП – це призвело до зупинки емісійного фінансування дефіциту бюджету за рахунок НБУ.

Підтримання позитивної (відносно низької інфляції) прибутковості строкових вкладів у національній валюті стимулює вкладників до подальшого збільшення обсягів банківських депозитів, що зміцнює ресурсну базу банківської системи та позитивно впливає на динаміку інфляції.

Процес стерилізації надлишкової ліквідності банків через продаж депозитних сертифікатів триває, але вже відтворює ліквідність у короткостроковій перспективі завдяки їх високій прибутковості.

Подальше поступове зниження облікової ставки є доцільним і можливим за умови збереження додатності гривневих строкових депозитів домогосподарств (відносно рівня інфляції).

Для подолання сучасних негативних тенденцій у грошово-кредитному просторі доцільно рекомендувати наступне:

– розглянути можливість подальшого зниження прибутковості депозитних сертифікатів НБУ до рівня, порівнянного з прибутковістю ОВДП, що стимулюватиме банки активніше спрямовувати свої інвестиції в останні (НБУ);

– забезпечити координацію політики залучення нових строкових депозитів населення в національній валюті за сумами, строками та процентними ставками на рівні п'яти державних банків з метою більш активного закріплення частини грошової маси на депозитних рахунках, що тисне на ціни споживчого ринку та валютного ринку (Мінфін України);

– визначення спеціалізації державних банків щодо кредитування пріоритетних завдань відновлення економіки та відповідних напрямів рефінансування цих банків (КМУ, НБУ);

– розробити та запровадити методику створення спеціалізованих банків цільового спрямування кредитних ресурсів із застосуванням до них диференційованих нормативних вимог з урахуванням регулярності функціонування кредитних закладів;

– розширити та впровадити державні й регіональні програми субсидованого кредитування (зокрема із залученням коштів міжнародної допомоги), спрямованих на підтримку проектів відновлення економіки, створення робочих місць, розвиток експорту та імпортозаміщення;

– розглянути питання про доцільність відновлення у воєнний період практики обов'язкового продажу частини валютної виручки експортерів на рівні не менше 50%, що має забезпечити зростання пропозиції безготівкової валюти на міжбанківського ринку та позитивно впливають на динаміку міжнародних резервів та показники інфляції країни, враховуючи тісний зв'язок цінової та валютної динаміки в Україні (НБУ);

– активізувати використання немонетарних інструментів державної антиінфляційної політики на засадах спільної відповідальності за боротьбу з факторами зростання цін (співпраця НБУ та уряду, конкурентна політика тощо).

ВИСНОВКИ

Процентна політика банківських установ – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення прибутковості банківської системи та оптимальних темпів економічного розвитку на основі ефективного використання банківського процента.

На макрорівні процентну політику формує і реалізує центральний банк, процентна політика якого визначається цілями і завданнями монетарної політики держави, а це, у свою чергу, процесами, що відбуваються в економіці та цілі, поставлені на певних етапах його розвитку.

Процентна політика зазвичай складається з двох основних елементів: основної процентної ставки монетарної політики (облікової процентної ставки) і коридору процентної ставки для операцій постійного доступу (кошти центрального банку овернайт і депозитні сертифікати на цей термін).

Операційною метою грошово-кредитної політики Національного банку України є підтримання міжбанківських процентних ставок у гривні на рівні, близькому до облікової ставки.

Процентна політика банку тісно пов'язана з наявністю у нього двосторонніх кредитних відносин із суб'єктами господарювання, оскільки банк виступає, з одного боку, як позичальник при залученні тимчасово вільних коштів на банківські рахунки, а з іншого - як кредитор при внесенні до своїх фондів коштів, наявних у кредитних операціях.

Відсоткову політику банку слід розглядати у двох аспектах: на депозитному ринку та на кредитному ринку. Процентна політика банківських установ спрямована на максимізацію чистого процентного доходу від банківської діяльності, страхування кредитних ризиків та управління ліквідністю балансу банку.

Процентна політика банку є основою стратегії мінімізації ризиків у діяльності банку. В його основі лежить стратегія банку, спрямована на збільшення капіталу або збільшення доходу.

Регулювання процентних ставок – одна з форм державного регулювання, за допомогою якої держава через центральний банк (або інший уповноважений орган) забезпечує стабільне та безпечне функціонування банків, контролює рівень ділової активності та стримує інфляційні процеси.

Демоніполізація банківської системи та децентралізація сприяли розвитку банківської конкуренції та створенню фінансових ринків. Банки почали самостійно визначати рівень процентних ставок, враховуючи вплив низки факторів: співвідношення попиту та пропозиції на фінансових ринках, державне регулювання рівня процентних ставок, рівень інфляції та загальний рівень економічної рентабельності, конкуренція в банківському секторі, прибутковість банку, термін і сума кредитних (залучених) коштів, ступінь ризику цієї операції, платоспроможність клієнта, його вид, вид кредиту, тип банку, його розмір.

Це, у свою чергу, дозволяє зробити висновок про активну зміну процентних ставок за депозитами та кредитами протягом аналізованого періоду. Можна стверджувати, що посилення монетарної політики вплинуло переважно на вартість кредитів і депозитів для юридичних осіб. Водночас депозитні ставки для населення залишилися незмінними або відреагували із запізненням. Ця асинхронність виявилася під час підвищення облікової ставки НБУ у другій половині 2022 року. При цьому ставки за депозитами населення зросли або не залишилися незмінними до кінця року. Сьогодні процентні ставки за депозитами населення вже не ростуть, а в деяких банках спостерігається їх зниження.

Таким чином, з 2015 року облікова ставка НБУ набула статусу основного монетарного інструменту та основного елемента основного режиму монетарної політики. Насамперед, вплив облікової ставки НБУ проявляється в трансмісійному механізмі через регулювання (сильний вплив і швидке реагування) короткострокових ринкових процентних ставок, що призводить до зміни довгострокових процентних ставок у майбутньому. Тому дослідження

впливу облікової ставки НБУ на ринкові процентні ставки є одним із найважливіших аспектів оцінки ефективності трансмісійного механізму.

Також можна зробити висновок про високу ефективність монетарного трансмісійного механізму в Україні в період 2019 – 2023 роки в рамках режиму інфляційного таргетування, що демонструється на підставі підтвердження існування сильного прямого зв'язку між обліковою ставкою НБУ та вартістю запозичень у національній валюті, а також існування середнього прямого зв'язку між обліковою ставкою НБУ та вартістю депозитів у національній валюті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17/ed20120223#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 20.04.2024).
3. Про Національний Банк України: Закон України від 09.01.2002 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0906-01> (дата звернення: 20.04.2024).
4. Положення про процентну політику Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 21 квітня 2016 року № 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
5. Про Стратегію монетарної політики Національного банку України: Рішення Ради НБУ від 13 липня 2018 року № 37-рд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr037500-18#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
6. Андрос С. В. Монетарна політика в регулюванні кредитних відносин "банк – підприємство". Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 29. С. 4-9.
7. Банківська система: підручник; за ред. д.е.н., професора М.І. Крупки. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 556 с.
8. Банківська система: навч. посіб.; за ред.. С. А. Кузнецової. К.: Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
9. Біленко Т.І. Зasadничі принципи вибору адекватного режиму валютного курсу і його вплив на ефективність монетарної політики в реальному секторі економіки. Стратегія розвитку України. 2015. № 1. С. 16-24.

10. Данилишин Б. М. Основні напрями монетарної політики України. Фінанси України. 2018. № 2. С. 9-25.
11. Дзюблюк О. В. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія. Тернопіль : Астон, 2012. 358 с.
12. Заславська О.І. Проблема трансформації організованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. № 2(48). С. 278–285.
13. Кліщук О. В. Правило та ієрархія цілей монетарної політики НБУ за режиму таргетування цінової стабільності. Наукові праці НДФІ. 2018. Вип. 1. С. 84-98.
14. Коваленко О.М. Депозитна політика банків України та її вплив на залучення депозитних ресурсів. Інвестиції: практика і досвід. 2017. № 2.
15. Корнєва І.В. Підвищення ефективності монетарної політики та інструментів її реалізації в Україні. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. 2015. Вип. 28. С. 125-129.
16. Красота О.В., Аладько Я.Ю. Інфляційне таргетування як оптимальний режим монетарної політики. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2018. Т. 23, Вип. 7. С. 8-13.
17. Лепушинський В. Стратегічний документ з монетарної політики в умовах запровадження в Україні інфляційного таргетування. Вісник Національного банку України. 2015. № 233. С. 25-39.
18. Малахова О.Л., Іващук О.О. Дієвість інструментів монетарної політики: вітчизняні реалії та світовий досвід. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 951-958.
19. Матвійчук Н. М., Теслюк С. А. Основні тенденції розвитку банківських інновацій в Україні. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2021. № 1(25). С. 79–87.

20. Матвійчук Ю. Нові підходи Національного банку України до проведення монетарної і валютної політики Вісник Національного банку України. 2015. № 3. С. 9-12.

21. Матвійчук Н. М. Проблеми оподаткування депозитів в Україні. Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 15 груд. 2020 р. Луцьк, 2020. С. 37–39.

22. Мельник Т. В. Інструменти монетарної політики та практика їх застосування Національним банком України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22(2). С. 113-119.

23. Мордань Є.Ю. Роль та значення банківської системи на сучасному етапі. Сталий розвиток економіки. 2012. №4. С. 339-344.

24. Ніколайчук С., Шоломицький Ю. Використання макроекономічних моделей для монетарної політики в Україні. Вісник Національного банку України. 2015. № 233. С. 58-69.

25. Педченко Н.С., Сіліхін Б. В. Інструменти монетарної політики Національного банку України та їх застосування. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 10. С. 21-26.

26. Перепьолкіна О.О., Сухий О.О. Монетарна політика НБУ та її вплив на розміщення заощаджень домогосподарств. Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 309-314.

27. Пинзеник В. В. Ринок облігацій внутрішньої державної позики: динаміка і тенденції. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2019. Т. 4. Вип. 1. С. 75–81.

28. Рудаков О.М. Методика розрахунку ціни залучених ресурсів в рамках формування ефективної процентної політики банку. Ефективна економіка. 2015. №10.

29. Салтикова Г.В. Вплив процентної політики держави на розвиток реального сектору економіки. Галицький економічний вісник. 2011. №3. С. 153-157.

30. Селіверстов В. В. Особливості впливу інструментів монетарної політики центральних банків на цінову стабільність. *Фінанси України*. 2015. № 3. С. 45-58.

31. Селіверстов В. В. Особливості впливу короткострокових процентних ставок на витрати як ключового елементу монетарної політики. *Фінанси України*. 2018. № 12. С. 72-84.

32. Селіверстов В. Особливості впливу монетарної політики основних центральних банків на витрати на особисте споживання. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 6. С. 50-55.

33. Сороченко В. В. Сутність державного боргу та його вплив на розвиток національної економіки. *Збірник студ. наук. праць*. 2020. Вип. 1(13). С. 163–169.

34. Черничко Т.В., Михайляк Г.В., Михайляк І.В. Кредитна політика банків в умовах української моделі монетарного трансмісійного механізму. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. : Економіка. 2018. Вип. 1. С. 188-194.

35. Шумська С. С. Емпірична оцінка впливу монетарної політики провідних країн світу на економіку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2019. Вип. 33. С. 251-258.

36. Інтернет портал «Finance.ua». URL: <https://finance.ua/> (дата звернення: 20.04.2024).

37. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-02.pdf?v=4 (дата звернення: 20.04.2024).

38. Офіційний сайт ПАТ Ощадбанк. URL: <https://www.oschadbank.ua/deposits> (дата звернення: 20.04.2024).

39. Офіційний сайт АТ «Комерційний індустріальний банк». URL: <https://cib.com.ua/uk/private/products/depoziti> (дата звернення: 20.04.2024).

40. Офіційний сайт ПАТ Приватбанк. URL: <https://privatbank.ua/depozit> (дата звернення: 20.04.2024).

41. Офіційний сайт ПАТ Укрексімбанк. URL:
<https://www.eximb.com/ua/business/pryvatnymklientam/pryvatnym-klientam-depozyty/> (дата звернення: 20.04.2024).

42. Офіційний сайт ПАТ Укргазбанк. URL:
<https://www.ukrgasbank.com/private/deposits/> (дата звернення: 20.04.2024).

43. Офіційний сайт ПАТ Райффайзен банк.
URL:<https://raiffeisen.ua/privatnim-osobam/depoziti> (дата звернення: 20.04.2024).